

A close-up photograph of vibrant green leaves, slightly out of focus, occupying the top left corner of the page.

2021 Bijdrage Nederlandse pensioenfondsen aan de energietransitie

A large, detailed photograph of green leaves, showing their veins and texture, occupying the left side of the page.

De Nederlandse financiële sector (banken, pensioenfondsen, vermogensbeheerders en verzekeraars) draagt volop bij aan het tegengaan van klimaatverandering. De overheid heeft als doel om de broeikasgasuitstoot in 2030 met 49% te verminderen ten opzichte van 1990. Om hier aan bij te dragen hebben 54 financiële instellingen zich gecommitteerd om vanaf dit jaar te rapporteren over de klimaatimpact van hun relevante financieringen en beleggingen. Bovendien zullen financiële instellingen uiterlijk in 2022 hun actieplannen, inclusief reductiedoelstellingen, voor 2030 bekend maken om bij te dragen aan het akkoord van Parijs.

[BEKIJK DE VOORBEELDEN](#) →

In aanvulling op de rapportage over het klimaatcommitment, geven we hieronder een toelichting op de acties die pensioenfondsen nemen om een bijdrage te leveren aan de energietransitie.

Op hoofdlijnen hebben de pensioenfondsen drie instrumenten die zij kunnen inzetten om de energietransitie te stimuleren:

1 Engagement en stembeleid

Door gebruik te maken van de rechten als aandeelhouder en/of in gesprek te gaan met bedrijven, kunnen pensioenfondsen invloed uitoefenen op de koers van een bedrijf. Wetenschappelijke studies tonen bewijs voor het effect van engagement en laten zien dat de kans op succes toeneemt als de omvang van de vermogensbeheerders die deelnemen groter is.¹⁾

2 Uitsluitingen/screenings/desinvesteringen

Door niet langer te investeren in een bedrijf dat onvoldoende doet om de uitstoot te reduceren kunnen pensioenfondsen een belangrijk signaal afgeven, wat een bedrijf kan motiveren om veranderingen door te voeren. Als veel financiële instellingen bepaalde bedrijven uitsluiten, zou dit er zelfs te kunnen leiden dat de financieringskosten voor deze bedrijven oplopen. Dit kan een motivatie zijn voor een bedrijf om het beleid aan te passen.

3 Impactinvesteringen

Pensioenfondsen kunnen de energietransitie financieren, door te investeren in bedrijven en projecten die een positieve bijdrage leveren aan de energietransitie.

Hieronder lichten we per instrument toe op welke wijze de Nederlandse pensioenfondsen die zijn aangesloten bij het klimaatcommitment deze inzetten. Hoewel het doel steeds is om bij te dragen aan een reductie van de reële CO₂e uitstoot, kunnen de manieren waarop dit bereikt wordt wezenlijk verschillen tussen pensioenfondsen onderling.

Engagement en stembeleid

Verschillende Nederlandse pensioenfondsen (waaronder ABP, PFZW, PME en PMT) nemen deel aan een klimaatengagementprogramma in samenwerking met Climate Action 100+. Dit samenwerkingsverband van ongeveer 615 investeerders met gezamenlijk meer dan \$55 triljoen belegd vermogen, trekt gezamenlijk op om in gesprek te gaan met de top 100(+) bedrijven die de grootste uitstoters van CO₂ zijn. Nederlandse pensioenfondsen namen recent de rol van 'lead engager' op zich voor verschillende grote namen, zoals Shell, TotalEnergies, Engie en RWE. Dit betekent dat zij samen met andere investeerders het bedrijf analyseren, de gesprekken voorbereiden en vervolgens mede namens de andere aangesloten investeerders de dialoog aangaan met het bestuur van het bedrijf. In deze dialoog wordt de bedrijven gevraagd het thema klimaat stevig te verankeren in bestuursprocessen, CO₂-emissies terug te dringen in lijn met de doelstelling van het Parijse Klimaatakkoord en volgens het TCFD raamwerk (Task force Climate-related Financial Disclosure) over voortgang te rapporteren. Als een bedrijf onvoldoende voortgang laat zien na een engagement-

---

1 Julian F. Kölbel, Florian Heeb, Falko Paetzold, and Timo Busch, Organization & Environment. 2020. [Can Sustainable Investing Save the World? Reviewing the Mechanisms of Investor Impact.](#)

programma, kan een pensioenfonds besluiten om niet langer te investeren in het bedrijf. Zo besloot PMT om in 2021 uit ExxonMobil te stappen. Door een groot deel van de bedrijven waar engagement-gesprekken mee zijn gevoerd zijn inmiddels belangrijke stappen in de goede richting genomen. Op de website van Climate Action 100+ wordt een overzicht gegeven van de resultaten per bedrijf.²⁾ Op hoofdlijnen zien we dat rapportages zijn verbeterd, CO₂ reductiedoelstellingen zijn aangescherpt en het beleid meer in lijn is gebracht met deze doelstellingen.

Daarnaast stemmen de pensioenfondsen door-gaans voor een klimaatvriendelijk beleid en steunden de pensioenfondsen verschillende klimaatresoluties.³⁾ Zo steunden verschillende pensioenfondsen de klimaatresolutie bij de aan-deelhoudersvergadering van Shell in het voorjaar van 2020.

Ook engagement met overheden gaan pensioen-fondsen niet uit de weg. Zo schreef APG namens haar klanten in augustus 2021 een brief aan de Zuid-Koreaanse overheid en riep zij hierin op om de plannen voor de bouw van nieuwe kolencentra-les te staken. Daarnaast ging een beheerder van de staatsobligaties opkomende landen portefeuille van PMT en PME in gesprek met de Braziliaanse overheid over ontbossing.

Uitsluitingen/screenings/ desinvesteringen

Pensioenfondsen nemen verschillende maat-regelen om bedrijven die een onvoldoende grote bijdrage leveren aan de energietransitie uit de portefeuille te weren. Hoe dit wordt gedaan, is onder meer afhankelijk van de wijze waarop de beleggingen beheerd worden. Sommige pensioen-fondsen maken hoofdzakelijk gebruik van actief beheerde portefeuilles. Dit betekent dat de ver-mogensbeheerder die wordt aangesteld door het pensioenfonds een bepaalde mate van vrijheid

heeft om de beleggingsportefeuille samen te stellen. Als er gebruik wordt gemaakt van actief beheer, dan kan een pensioenfonds richtlijnen meegeven aan de beheerder die er voor zorgen dat er minder wordt belegd in bedrijven die onvoldoen-de bijdragen aan de energietransitie en juist meer in bedrijven die dat wel doen. Zo zijn er bijvoor-beeld pensioenfondsen die een carbon budget meegeven aan hun beheerders. Daarnaast worden actieve managers doorgaans mede op basis van hun klimaatbeleid geselecteerd en gemonitord.

Andere pensioenfondsen, zoals PMT en PME, kiezen er voor om een groot deel van hun ver-mogen passief te beleggen. Dit betekent dat de pensioenfondsen de vermogensbeheer de opdracht geven om een (op maat gemaakte) benchmark te repliceren. Door deze pensioenfondsen worden klimaataspecten hoofdzakelijk meegenomen door gebruik te maken van screenings, die voorkomen dat bepaalde beleggingen in de benchmark worden opgenomen. De volgende typen screenings worden toegepast door Nederlandse pensioenfondsen:

- Screenings op basis van ESG scores van bedrijven, waar klimaataspecten onderdeel van uitmaken. Bedrijven met een relatief lage ESG beoordeling worden niet in de beleggings-portefeuille opgenomen.
- Screenings op basis van een beoordeling van het klimaatbeleid van bedrijven, waarbij de slechtst presterende bedrijven (binnen hun sector) uit de beleggingsportefeuilles verwijderd worden.
- Screenings op basis van de CO₂ intensiteit van de beleggingen, waarbij bedrijven met een relatief hoge CO₂ intensiteit binnen hun sector niet in de portefeuille opgenomen worden.

Daarnaast worden verschillende andere beleggin-gen op basis van klimaataspecten uit de beleggings-portefeuilles geweerd. Voorbeelden hiervan zijn:

- Kolenproducenten;
- Bedrijven die onvoldoende voortgang lieten zien in een engagementtraject;
- Bedrijven die olie en gas produceren met onconventionele productiemethoden, zoals teerzandolie en schaliegas;
- Nutsbedrijven die meer dan een bepaald percentage van hun energie opwekken met kolen.

2 Zie [website CA100+](#) voor een overzicht van de details.

3 Zie bijvoorbeeld [Aandeelhouders steunen klimaatbeleid Shell, maar kritiek groet.](#)

PME en ABP kozen in 2021 om de gehele fossiele energie sector uit te sluiten. Andere fondsen geven de voorkeur aan het voortzetten van engagement-trajecten in deze sector, om zo hun impact op het reduceren van CO₂e te bewerkstelligen.

Impactinvesteringen

Er worden door de Nederlandse pensioenfondsen diverse investeringen gedaan die bijdragen aan de energietransitie. Om een beeld te schetsen bij het type investeringen dat wordt gedaan, wordt hieronder een overzicht gegeven van een aantal investeringen door de vijf grootste Nederlandse pensioenfondsen.

ABP's Nederlands Energietransitiefonds (ANET)

ABP is een Energietransitiefonds gestart om te investeren in bedrijven die zich inzetten voor de overgang naar duurzame energie in Nederland. ABP's Nederlands Energietransitiefonds (ANET) is speciaal opgericht voor investeringen in relatief kleine en innovatieve projecten en bedrijven. Zoals in projecten en bedrijven die zich richten op energieopwekking, energieverstoring en energiegebruik. ABP reserveert 50 miljoen euro voor ANET met de mogelijkheid om dit nog uit te breiden.

Een van de geselecteerde bedrijven is [Starke Energy](#), dat slimme batterijen levert voor woongebouwen en kantoren. Voor het verduurzamen van de gebouwde omgeving in Nederland is het opwekken van hernieuwbare energie (bijvoorbeeld uit wind en zon) niet genoeg. Er moet ook opslag zijn om de opgewekte energie tijdelijk te 'bewaren' zodat deze kan worden gebruikt wanneer dat nodig is.

Ook belegt het fonds € 45 miljoen in de ontwikkeling van 'slimme warmtenetten' in Ede, Almere en enkele andere Nederlandse gemeenten. Een slim warmtenet combineert verschillende duurzame warmtebronnen voor het verwarmen van woningen, fabrieken en kantoren en draagt op die manier bij aan minder CO₂-uitstoot.

Daarnaast investeert ABP in grote windparken. Zo kondigde het grootste pensioenfonds van Nederland een investering aan in een windpark bij Goeree-Overflakkee en in het Windpark Krammer.

PGGM Infrastructure Fund

Via het Infrastructure Fund van PGGM investeert PFZW in bedrijven die betrouwbare, betaalbare en duurzame infrastructuur bieden en daardoor essentieel zijn voor een moderne, duurzame samenleving om op de lange termijn te gedijen.

PFZW is via het PGGM Infrastructuurfonds voor 80% eigenaar in [Ennatuurlijk](#), een stadsverwarmingsbedrijf met het hoofdkantoor in Eindhoven. Ennatuurlijk werkt toe naar [CO₂-neutrale stadsverwarmingssystemen in 2040](#). Om deze doelen te bereiken, ontwikkelt Ennatuurlijk actief alternatieve warmtebronnen, zoals met aardwarmte, en investeert in het verbeteren van de netwerkefficiëntie en het implementeren van warmteopslagoplossingen. Zo werd bijvoorbeeld in [september 2020 gemeld dat het Medisch Centrum Leeuwarden \(MCL\) heeft besloten over te stappen op de aardwarmtebron van een consortium](#) met onder meer Ennatuurlijk, Bouwgroep Dijkstra Draisma, EBN en Shell. Dit is het eerste ziekenhuis in Nederland dat stappen zet in de richting van de ambitie om binnen 10 jaar de CO₂-uitstoot met 50% te verminderen.

PFZW heeft ook een minderheidsbelang in [SCW Systems](#). Door middel van de kapitaalinjectie kan het bedrijf zijn technologie van 'superkritische watervergassing' opschalen. Dit is een revolutionaire, in Nederland ontwikkelde technologie, die organische rest- en afvalstromen omzet in duurzame energie. SCW Systems zet (natte) organische reststromen zoals rioolslib, agrarische biomassa, GFT, reststoffen uit de industrie en mogelijke nieuwe (aquatische) stromen om in groene grondstoffen voor de energie- en chemische industrie. Deze conversie vindt plaats bij hoge druk en temperatuur boven het zogenaamde superkritische punt van water. De output bestaat voornamelijk uit groen gas (methaan) en groene waterstof. De technologie sluit volledig aan op de bestaande Nederlandse gasnetwerk en dit heeft geen verdere aanpassingen nodig. Omdat het groene gas onder hoge druk beschikbaar komt kan het zonder verdere afzetbeperkingen worden geïnjecteerd in het hogedrukleidingnetwerk van Gasunie en daarmee direct worden geleverd aan industriële grootgebruikers of worden opgeslagen voor later gebruik in de bestaande opslaginstructuur.

Innovation Industries & SUSI Renewable Energy Funds

De metaalfondsen PME en PMT investeren via het beleggingsfonds 'Innovation Industries' in startende Nederlandse technologiebedrijven. Het doel van dit fonds is om hoogwaardige kennis die aanwezig is op de technische universiteiten, binnen TNO en ECN versneld om te zetten in succesvolle (internationale) bedrijven en reeds bestaande hightech bedrijven te ondersteunen bij hun groei. Het fonds richt zich in het bijzonder op bedrijven die met hun producten of technologieën een positieve bijdrage leveren aan de grote maatschappelijke uitdagingen van dit moment, waaronder klimaatverandering.

Zo ontwikkelt [Carbyon](#) een machine die CO₂ uit de lucht filtert. [DelftIMP](#) richt zich op het verbeteren van batterijen met behulp van nanotechnologie en [SAIA Agrobotics](#) gebruikt roboticatechnologie om de glastuinbouw verder te ontwikkelen, zodat de CO₂-uitstoot die hierbij vrijkomt afneemt.

Daarnaast investeren beide pensioenfondsen in het SUSI Renewable Energy Fund II. Met dit fonds wordt geïnvesteerd in hernieuwbare energie, hoofdzakelijk in Europa. De focus ligt op kleine tot medium grote zonneparken en windenergie op land.

Eén van de investeringen binnen dit fonds is het Zeeuwse zonnepark Scaldia, één van de grootste zonneparken van Nederland. Dit zonnepark bevindt zich in het oostelijke havengebied van Vlissingen en strekt zich uit over een lengte van zes kilometer. Scaldia levert een belangrijke bijdrage aan het verminderen van de CO₂-uitstoot en voorkomt in 30 jaar zo'n 738.000 ton CO₂-uitstoot. Dat is te vergelijken met het energieverbruik van 14.000 gezinnen per jaar. Het zonne-energiepark draagt niet alleen bij aan een beter klimaat, maar zorgt ook voor meer werkgelegenheid in de sector.

Duurzaam wonen

Bpf Bouw investeert via Bouwinvest in de verduurzaming van de vastgoedportefeuille. Zo heeft de hoogbouw van het World Trade Center Rotterdam inmiddels energielabel A en voor de monumentale laagbouw wordt, nadat renovatiewerkzaamheden zijn afgerond, hetzelfde label verwacht. Het komt vaker voor dat een renovatie een verduurzamings-

slag oplevert, maar een revitalisatiesprong op dit niveau is bijzonder. Die verbetering is behaald door onder andere de toepassing van een warmte- en koude-opslagsysteem (WKO) in de bodem om het gebouw te verwarmen en koelen. Er wordt bij bijna elk component in de verbouwing voor een duurzaam alternatief gekozen; van klimaatplafonds, ledverlichting, daglichtregeling, aanwezigheidsdetectie tot zonnepanelen en betere gevelisolatie. De verduurzaming van de klimaatbeheersing maakte het grootste verschil. De door een warmtewiel aangedreven luchtzuivering hergebruikt de warmte van de afgevoerde lucht uit het pand, waardoor minder energie nodig is om koude buitenlucht op te warmen. Door de maatregelen die zijn genomen is het energieverbruik van het hele WTC Rotterdam tot op heden al met meer dan 20 kWh/m² BVO per jaar gedaald. Door de voortdurende renovatie zal het verbruik verder afnemen. De door Bouwinvest ontwikkelde routekaart geeft aan welke aanvullende maatregelen onze vermogensbeheerder in de periode tot 2045 gaat nemen om op 50 kWh/m² uit te komen en het gebouw Paris Proof te maken.

PME en PMT investeren beiden in woningen en vinden het belangrijk dat de woningportefeuille duurzaam is en van goede kwaliteit. PMT heeft in samenwerking met BAM Wonen inmiddels 1500 woningen verduurzaamd en daarmee 1,5 miljoen kg CO₂-uitstoot bespaard. Recent werden bijvoorbeeld 98 woningen uit de jaren 70 in Prinsenbeek gerenoveerd, waardoor de woningen van een onzuinig energielabel D, E of F naar een zuinig energielabel A en een paar woningen naar B gingen. Door de maatregelen wordt circa 75.000 m³ gas per jaar bespaard en circa 13.000 kg CO₂ per jaar gereduceerd. De verduurzamingsmaatregelen bestonden onder meer uit het vervangen en isoleren van het dak, nieuwe goten en dakramen. Waar het nodig was, is de cv-ketel vervangen door een HR-ketel. Ook hebben de woningen spouwmuurisolatie gekregen en is enkel glas vervangen door HR++ glas. Het ventilatiesysteem en de tocht-dichting is vervangen en er is vloerisolatie in de kruipruimte aangebracht.

In de woningportefeuille van PME werden recent 118 woningen uit de jaren '80 in Alphen aan de Rijn gerenoveerd, waardoor de woningen van een

onzuinig energielabel C naar een zuinig energie-label A zijn gegaan. De verduurzamingsmaatregelen bestonden onder meer uit het plaatsen van PV panelen en het vervangen van enkel glas met HR++ glas. Ook is het mechanische ventilatiesysteem vervangen.

Pensioenfondsen verstrekken ook leningen aan woningcorporaties in Nederland voor onder andere de verduurzaming van de sociale huurwoningen. Dit doen zij via twee wegen, namelijk via directe leningen ([LIST Amsterdam](#)) en indirect via leningen aan de Bank Nederlandse Gemeenten (BNG) en Nederlandse Waterschapsbank (NWB). De Nederlandse woningcorporaties beheren circa 2,1 miljoen sociale huurwoningen, ruim een kwart van de totale Nederlandse woningvoorraad. De verduurzaming van deze huizen is daarom erg belangrijk.

Groene staatsobligaties

Nederlandse pensioenfondsen zijn gretige afnemers van de Nederlandse groene staatsobligaties. In 2019 bood de Nederlandse staat als eerste uitgever met een AAA-status groene staatsobligaties uit. Een wereldwijde primeur. Groene obligaties zijn leningen waarvan de opbrengst wordt toegerekend aan klimaat gerelateerde uitgaven en investeringen van het Rijk. In het geval van de eerst uitgifte gaat het om hernieuwbare energieproductie (SDE regeling), isolatie van huurwoningen (STEP-regeling), uitgaven voor spoorinfrastructuur en klimaatadaptatie via het Deltafonds. Vele pensioenfondsen hebben ingetekend op de uitgaven van de obligatie en hebben daarbij meegewerkt aan de financiering.